

Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja Slovenska 2005 – 2010

Vláda na svojom rokovaní dňa 13. júla 2005 uznesením č. 574 schválila **Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 - 2010** a príslušným ministrom uložila zabezpečiť vecné plnenie cieľov v akčnom pláne, ako aj zabezpečiť financovanie cieľov, ktoré akčný plán obsahuje. Akčný plán svojím obsahom a zameraním nadväzuje na **Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja** schválenú uznesením vlády SR č. 978/2001 a uznesením Národnej rady SR č. 1989/2002. Keďže spomínané uznesenie vlády SR, ktorým bola národná stratégia schválená, obsahovalo konkrétne úlohy pre jednotlivých zodpovedných ministrov rozpracovať zámery, priority a ciele stratégie v rezortných koncepciách, stratégiách, politikách, programoch, ako aj v pripravovaných právnych predpisoch v časovom horizonte rokov 2002 - 2005, po roku 2005 bolo potrebné rozpracovať strategické ciele a priority národnej stratégie v dokumente, ktorý by definoval úlohy na nasledujúce obdobie.

Na rokovaní vlády SR dňa 31. marca 2004 bol uznesením vlády SR č. 271/2004 schválený materiál **Správa o plnení úloh Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky za rok 2003 podľa jednotlivých rezortov**, ktorý uložil podpredsedovi vlády SR pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny v spolupráci s príslušnými ministrami vypracovať akčný plán pre trvalo udržateľný rozvoj na roky 2005 - 2010. Keďže bolo potrebné, aby znenie akčného plánu bolo v súlade s politickými prioritami Slovenskej republiky, jeho tvorba si vyžiadala dlhšie časové obdobie ako sa pôvodne očakávalo.

Samotná príprava akčného plánu prebiehala v gescii Úradu vlády SR, čo možno považovať za významnú skutočnosť potvrdzujúcu nadrezortný charakter problematiky trvalo udržateľného rozvoja. Vláda ešte začiatkom roku 2005 schválila **Východiská Akčného plánu trvalo udržateľného rozvoja** (uznesenie č. 211/2005). Pri vypracovávaní východísk akčného plánu sa vychádzalo z Národnej stratégie pre trvalo udržateľný rozvoj SR a súčasne spracovatelia vzali do úvahy aj také strategické dokumenty ako je Lisabonská stratégia, Stratégia EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj, Národný rozvojový plán, Johannesburská deklarácia OSN a pod. Pri zohľadnení aktuálnych procesov a priorít v Slovenskej republike bolo potrebné zväziť smerovanie akčného plánu trvalo udržateľného rozvoja tak, aby bol realizovateľný a súčasne jeho obsah akceptovateľný tak pre politickú úroveň, ako aj odbornú verejnosť.

Samotný akčný plán obsahuje týchto **14 prioritných oblastí**:

1. Implementácia princípov a cieľov trvalo udržateľného rozvoja do dlhodobých ekonomických a spoločenských stratégií rozvoja SR;
2. Implementácia princípov a cieľov trvalo udržateľného rozvoja do hospodárskej politiky SR;
3. Vytvorenie databázy záväzných medzinárodných zmlúv a dokumentov týkajúcich sa trvalo udržateľného rozvoja a zhodnotenie ich doterajšieho plnenia;
4. Podpora využívania proenvironmentálnych moderných technológií a využitie existujúcich programov na ich implementáciu do ekonomiky SR;
5. Podpora využívania všetkých dostupných finančných možností pre podporu trvalo udržateľného rozvoja v SR;
6. Urbánna obnova a regenerácia územia;

7. Podpora redukcie odpadu a opatrenia na redukcii energetickej náročnosti ekonomiky SR;

8. Podpora rozvoja informačnej spoločnosti v SR;

9. Príprava ľudských zdrojov na implementáciu TUR do rozhodovania štátnych orgánov SR;

10. Ochrana a racionálne využívanie prírody a krajiny;

11. Implementovanie podpory trvalo udržateľného rozvoja do legislatívy SR;

12. Implementovanie základných princípov trvalo udržateľného rozvoja do učebných osnov na všetkých stupňoch škôl v SR a v systéme celoživotného vzdelávania;

13. Vytvorenie a vyhodnocovanie databázy základných indikátorov trvalo udržateľného rozvoja a monitorovanie prechodu ekonomiky SR na trvalo udržateľný rozvoj;

14. Trvalo udržateľná mobilita.

Čo sa týka environmentálneho piliera, akčný plán sa zameriava najmä na ciele, ktoré sú v súlade, respektíve podporujú ciele a opatrenia obsiahnuté v ďalších strategických dokumentoch relevantných pre rezort životného prostredia, a to najmä v Národnom strategickom referenčnom rámci pre čerpanie zo štrukturálnych fondov EÚ na obdobie 2007 - 2013, Stratégií konkurencieschopnosti a jej akčných plánoch a v Národnom programe reformiem, ktorý nadväzuje na Lisabonskú stratégiu v SR. Akčný plán takisto reflektuje príslušné koncepčné dokumenty na úrovni Európskej únie, konkrétne aktivity a dokumenty nadväzujúce na strednodobé hodnotenie Lisabonskej stratégie, Stratégiu EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj, ktorá práve podstupuje proces revidovania a aktualizácie, Šiesty environmentálny akčný program a podobne.

Konkrétne ide o presadzovanie moderných environmentálnych technológií, čo v našom rezorte znamená predovšetkým vytvorenie podmienok pre presadzovanie environmentálnej výrobovej politiky, čo by sa malo premietať do zvýšenia podielu výroby a predaja environmentálne označovaných výrobkov a služieb na celkovom počte výrobkov a služieb uplatnených na trhu SR, a do pomoci organizáciám v oblasti zlepšovania environmentálneho správania, zvyšovania dôveryhodnosti a transparentnosti. V tomto prípade ide o podporu využívania EMAS (systém environmentálne orientovaného manažmentu a auditu) a to napríklad aj formou navrhnutia programu podporujúceho k účasti v EMAS a uplatnenia EMAS ako hodnotiaceho kritéria vo výberových konaniach.

Ďalšou rozsiahlou oblasťou akčného plánu, ktorá sa, či už priamo alebo nepriamo, dotýka životného prostredia, je urbánna obnova a regenerácia územia. V rámci tohto rámcového cieľa sú navrhnuté aktivity na podporu nástrojov a procesov regenerácie územia smerujúce k dosiahnutiu účinnejšieho a komplexnejšieho územného rozvoja. V rokoch 2005 - 2010 by jednotlivé zodpovedné rezorty a subjekty mali realizovať ciele v oblasti obnovy miest a obcí, obnovy a výstavby občianskej infraštruktúry (zdravotníctvo, kultúra, školstvo a sociálne veci) a regenerácie hnedých parkov (resp. hnedých polií/*brown-fields*), t. j. depresívnych, nevyužitých, respektíve degradujúcich území nachádzajúcich sa tak v intravilánoch ako aj v extravilánoch miest a obcí, ktoré sú výsledkom nekonceptnej industrializácie územia. Tieto územia sú často zaťažené rôznymi environmentálnymi záťažami, stretávame sa tu s komplikovanými majetkovopravnými vzťahmi po rozpade štátnych podnikov, následnej privatizácii a úpadku a bankrote rôznych následníckych subjektov. Obnova a regenerácia územia sa podľa akčného plánu dotýka aj realizácie pamiatkového fondu, ako aj podpory koordinácie urbanistickej, pamiatkárskej a environmentálnej praxe (efektívne využitie informačných technológií a systémov, osobitne grafických informačných systémov). V oblasti životného prostredia počíta akčný plán s vypracovaním Vodného plánu Slovenska a plánov

manažmentov povodí. Vodný plán Slovenska je v zmysle vodného zákona základným strategickým dokumentom vodného plánovania, ktorý určuje rámcové úlohy na ochranu a zlepšenie stavu povrchových vôd a podzemných vôd a v odných ekosystémov na trvalo udržateľné a hospodárne využívanie vôd, na zlepšenie vodných pomerov, na ochranu ekologickú stabilitu krajiny a na ochranu pred škodlivými účinkami vôd.

Rozsiahlou oblasťou, na ktorú sa akčný plán zameriava a ktorá obsahuje množstvo opatrení priamo relevantných pre sektor životného prostredia, je podpora znižovania tvorby odpadov a opatrenia na znižovanie energetickej náročnosti ekonomiky Slovenskej republiky. V oblasti životného prostredia ide o zavedenie informačného systému o odpadoch (ISO), ale aj vytvorenie registra výrobcov elektrozariadení (podľa smernice 2002/96/EC o odpade z elektrických a elektronických zariadení majú členské štáty EÚ vytvoriť register výrobcov elektrozariadení a zhrmaždiť informácie o množstve a kategóriách elektrických a elektronických zariadení, ktoré boli v rámci členských štátov uvedené na trh, zozbierané všetkými spôsobmi, opätovne použité, recyklované a zhodnotené a o vyvezenom zozbieranom odpade podľa hmotnosti alebo, ak to nie je možné, podľa počtu). Ďalšie ciele zahŕňajú optimalizáciu separovaného zberu komunálnych odpadov (v nadväznosti na rámcovú smernicu 75/442/EHS o odpade, v súlade s § 3 zákona o odpadoch je potrebné predchádzať vzniku odpadov a obmedzovať ich tvorbu), podporu zvyšovania zavádzania recyklovateľných a biologicky rozložiteľných obalov (podľa smernice 94/62/ES v znení smernice 2004/12/ES a 2005/20/ES o obaloch a odpadoch z obalov s prechodným obdobím pre Slovensko do roku 2012), optimalizáciu nakladania s biologicky rozložiteľnými komunálnymi odpadmi a napokon o zvyšovanie používania recyklovateľných komponentov v elektropriemysle.

Ochrana a racionálne využívanie prírody a krajiny je jednou z kľúčových oblastí s viacerými cieľmi a opatreniami pre subjekty rezortu životného prostredia. Popri viacerých aktivitách realizovaných inými rezortmi, ale s viac-menej priamym dopadom na životné prostredie (realizácia surovinovej politiky, ťažba a využívanie primárnych, ale aj sekundárnych nerastných surovín a pod.), sa akčný plán zaoberá aj mnohými aktivitami, ktoré sú priamo v kompetencii rezortu životného prostredia. Ide predovšetkým o spracovanie programov starostlivosti pre národné parky, chránené krajinné oblasti, chránené vtáčie územia a územia európskeho významu (NATURA 2000). V rámci tohto cieľa je potrebné stanoviť zásady starostlivosti o chránené územia diferencovane podľa jednotlivých zložiek životného prostredia, stanoviť regulatívny využívania území vo vzťahu k jednotlivým odvetviam ľudskej činnosti, prehodnotiť stupne ochrany a hranice jednotlivých chránených území a zachovanie prírodných biotopov ohrozených druhov rastlín a živočíchov.

Implementovanie podpory trvalo udržateľného rozvoja do legislatívy SR predstavuje samostatnú oblasť. Ide o úpravu základných legislatívnych dokumentov SR v smere implementácie základných princípov podpory trvalo udržateľného rozvoja v SR a implementácie medzinárodných záväzkov SR v tejto oblasti do príslušnej legislatívy SR. V súlade s Protokolom o strategickom environmentálnom hodnotení sa zabezpečí, aby sa environmentálne hľadisko, vrátane zdravotného, zväžilo a integrovalo v príslušnom rozsahu do prípravy legislatívy, ktoré budú mať pravdepodobne významný vplyv na životné prostredie a zdravie. Postupne treba implementovať aj novú metódu pre hodnotenie vplyvov, ktorá integruje vše-

ky sektorové hodnotenia, týkajúce sa priamych a nepriamych vplyvov, do jedného spoločného nástroja.

Čo sa týka oblasti vzdelávania, akčný plán definuje ako jeden z o svojich cieľov implementovanie základných princípov trvalo udržateľného rozvoja do učebných osnov na všetkých stupňoch škôl v SR a v systéme celoživotného vzdelávania. V tomto smere sa počíta najmä so začlenením Stratégie vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju do vzdelávacieho procesu a s vypracovaním a schválením novej koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania (Environmentálnej akadémie).

Keď sa zameriame na ostatné piliere trvalo udržateľného rozvoja v akčnom pláne (ekonomický a sociálny), možno povedať, že akčný plán sa pomerne v širokom meradle zaoberá ekonomickými aspektmi trvalo udržateľného rozvoja. Otázky uplatňovania trvalo udržateľného rozvoja sa v uplynulom období odrazili vo viacerých koncepčných dokumentoch rezortu hospodárstva. Spomenúť v tejto súvislosti treba najmä návrh Systémovej štruktúry národohospodárskej stratégie SR na roky 2005 - 2013, ktorá ako strategický cieľ definuje zabezpečenie maximálneho ekonomického rastu v podmienkach trvalo udržateľného rozvoja. Medzi politikami, ktoré sú v návrhu národohospodárskej stratégie obsiahnuté, je zaradená aj kapitola environmentálnej politiky, kde sú na nasledujúce obdobie (do roku 2013) definované princípy, priority a ciele environmentálnej politiky SR.

Významným ekonomickým sektorom, ktorý má výrazný vplyv na uplatňovanie trvalo udržateľného rozvoja, a tým aj značné environmentálne i sociálne dôsledky, je oblasť energetiky a využívania surovinných zdrojov. V tejto oblasti akčný plán venuje pozornosť najmä otázkam znižovania emisií skleníkových plynov a zvyšovaniu podielu výroby elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov energie. V oblasti moderných technológií stanovuje akčný plán cieľ podpory inovácií a to najmä formou zvýšenia investícií do výskumu a vývoja (vrátane zvýšenia podielu štátnych zdrojov na financovaní výskumu a vývoja), podpory inovačnej a vedecko-technickej činnosti vysokých škôl, podpory vytvárania malých centier technického a inovačného rozvoja v zaostávajúcich regiónoch.

Významným a neoddeliteľným pilierom trvalo udržateľného rozvoja, a to tak z pohľadu domácich, ako aj zahraničných a medzinárodných dokumentov, je pilier sociálny. V akčnom pláne trvalo udržateľného rozvoja sa tento pilier odráža najmä v cieľoch a opatreniach, ktoré

by mali byť realizované v sektoroch zdravotníctva (zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva prostredníctvom vybraných determinantov zdravia - zdravotný štýl, životné a pracovné prostredie) najmä cestou minimalizovania rizík vyplývajúcich z o životného a pracovného prostredia a v sektore školstva (dokončenie reformy základného a stredného školstva, rozpracovanie koncepcie migračnej politiky SR na podmienky rezortu školstva, vypracovanie stratégie environmentálnej výchovy a vzdelávania obyvateľstva, zabezpečenie zvýšenia prístupu k vysokému školskému vzdelávaniu do roku 2008 na 45 %, celoživotné vzdelávanie na regionálnej a miestnej úrovni). Hoci nemožno povedať, že by sociálny aspekt v akčnom pláne úplne absentoval, predsa však v porovnaní s ostatnými kľúčovými piliermi treba povedať, že niektoré významné sociálne témy v ňom absentujú. Toto konštatovanie sa týka najmä takých pretrvávajúcich sociálnych otázok, ak o sú sociálnopatologické javy v spoločnosti alebo začlenenie marginalizovaných skupín (najmä Rómov) do života spoločnosti. Tomuto faktoru sa dalo vyhnúť, ak by bolo bývalo dôsledne zhodnotené plnenie strategických cieľov definovaných v Národnej stratégii trvalo udržateľného rozvoja a na základe takéhoto zhodnotenia alebo revízie by boli strategické ciele nanovo definované, preformulované, respektíve potvrdené, reflektujúce tak vernejšie aktuálny stav v uplatňovaní trvalo udržateľného rozvoja na Slovensku.

Významnou v súlade s medzinárodným trendom je tá skutočnosť, že akčný plán venuje zvýšenú pozornosť medzinárodným záväzkom SR v oblasti trvalo udržateľného rozvoja a ako jeden z cieľov definuje vytvorenie databázy záväzných medzinárodných zmlúv a dokumentov týkajúcich sa trvalo udržateľného rozvoja a zhodnotenie ich doterajšieho plnenia.

I napriek istým výhradám týkajúcich sa sociálneho piliera trvalo udržateľného rozvoja možno vyjadriť presvedčenie, že Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR 2005 - 2010, ak bude uplatňovaný všetkými zainteresovanými subjektmi s primeranou dôslednosťou, sa stane významným míľnikom na ceste k vyrovnanému a trvalo udržateľnému rozvoju Slovenska vo všetkých oblastiach života spoločnosti.

RNDr. František Koločaný
Ministerstvo životného prostredia SR
odbor trvalo udržateľného rozvoja
Ilustračné foto: Tomáš Kopečný

